Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/23404,O-trzynastce-Dabrowskiego.html

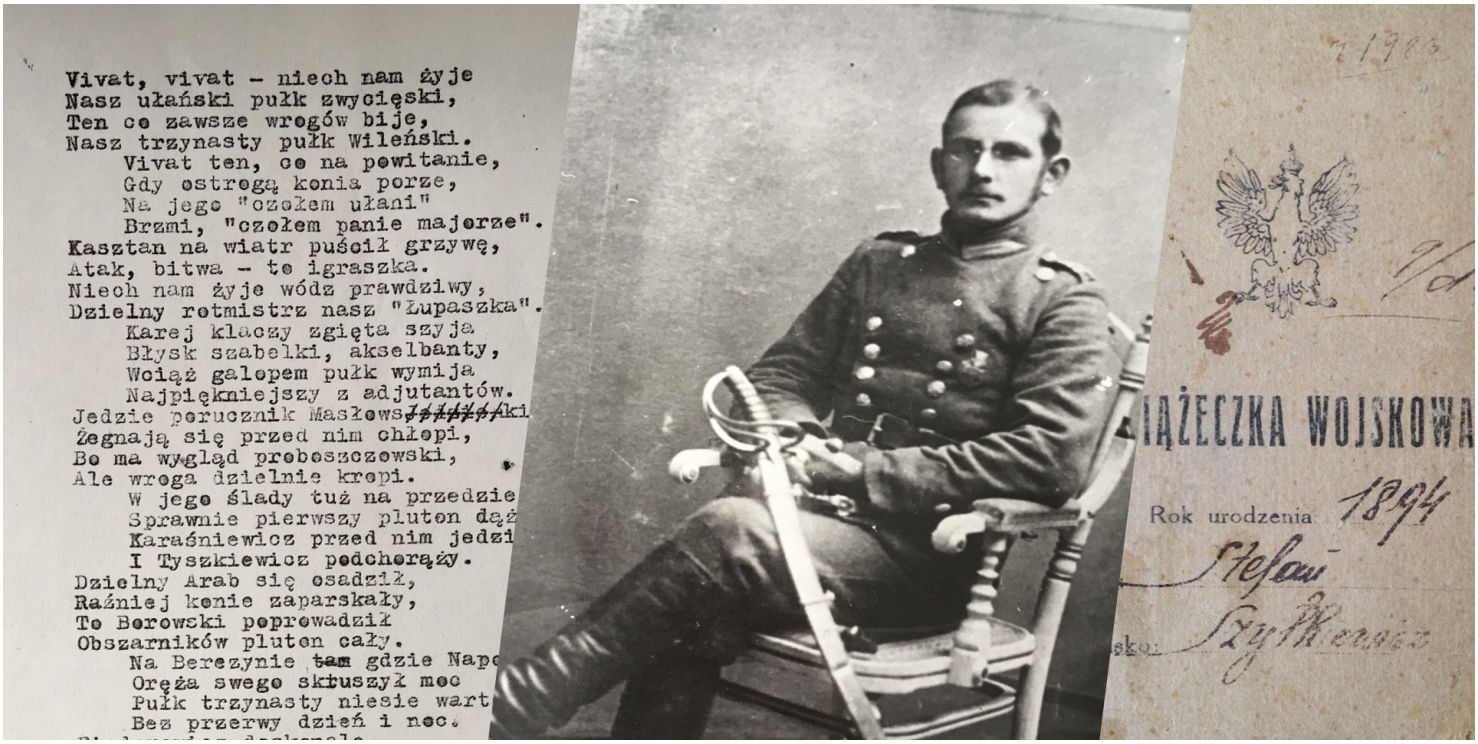

ARTYKUŁ

O „trzynastce Dąbrowskiego”

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej

Autor: DIANA MAKSIMIUK 25.09.2018

W 2018 roku obchodzimy jubileusz stulecia odzyskania niepodległości. Warto pamiętać, że w tym roku przypada także 100 rocznica powstania 13 Pułku Ułanów Wileńskich – jednej z najdłużej walczących formacji jazdy Wojska Polskiego w wojnie lat 1918-1920.

„Wrogów bije, swoich łupi,
To trzynasty pułk niegłupi”

Początki 13 Pułku Ułanów Wileńskich związane są z tworzonymi jesienią 1918 r. przez Polaków – mieszkańców ziem litewsko-białoruskich – pieszymi i konnymi oddziałami samoobrony. Miały one za zadanie, z jednej strony, przygotować grunt dla Niepodległej po ustąpieniu niemieckich wojsk okupacyjnych, które pod koniec 1918 r. znajdowały się jeszcze na tych terenach, z drugiej zaś, walczyć z ciągnącymi ze wschodu wojskami bolszewickimi niosącymi obcą Polsce ideologię. Na czele tej inicjatywy, na mocy dekretu naczelnego wodza Józefa Piłsudskiego, stanął generał Władysław Wejtko.

> Historyczne często szable po przodkach zdjęte z naściennych kilimów, cywilne płaszcze, futrzane czapy, szuby i bekiesze, ponadto rozmaitość koni, oporządzenie oraz broń wojskowa mieszająca się z myśliwską, musiały początkowo zastąpić umundurowanie i uzbrojenie regularnego wojska

Przed świętami Bożego Narodzenia 1918 r., w podwileńskim majątku Pośpieszka należącym do kresowej rodziny Aleksandrowiczów, sformował się konny oddział, który 27 grudnia tr. przybrał nazwę 1 Pułku Ułanów Wileńskich. Od tego momentu rozrastał się za sprawą kolejnych ochotników i oddziałów do niego przystępujących. Zapewne wówczas żaden z kawalerzystów go tworzących nie miał pojęcia, że formacja stanie się w niedługim czasie jednym z najbardziej zasłużonych i bojowych oddziałów kawalerii Wojska Polskiego. Historyczne często szable po przodkach zdjęte z naściennych kilimów, cywilne płaszcze, futrzane czapy, szuby i bekiesze, ponadto rozmaitość koni, oporządzenie oraz broń wojskowa mieszająca się z myśliwską, musiały początkowo zastąpić umundurowanie i uzbrojenie regularnego wojska. Pułk, po pierwszej swojej rewii przed polskim generałem Antonim Lisowskim w dniu 13 lutego 1919 r., otrzymał nazwę „Dywizjon Jazdy Wileńskiej”, by następnie, w czerwcu 1919 r., zostać przemianowanym na 13 Pułk Ułanów. Wówczas to, choć nieformalnie, używał on określenia „Wileński” i działał w regularnych strukturach odrodzonego Wojska Polskiego.

„Wzrok ich dumny, mina pańska,
To trzynastka jest ułańska”

Zorganizowanie oddziału pod dowództwem majora Władysława Dąbrowskiego i jego brata rotmistrza Jerzego (słynnego „Łupaszki”) było znakomitym przykładem pospolitego ruszenia XX w. Do obrony Wileńszczyzny „konno i zbrojno”, stawili się wówczas arystokraci, ziemianie, mieszczanie, chłopi, robotnicy, harcerze, studenci i uczniowie. W jego szeregach służyli obok Dąbrowskich m.in.: bracia Rudomino, Stankiewiczowie, Nawroccy, Łappa, Prosińscy, Aleksandrowiczowie, Strumiłło, Borowscy, Bohdanowiczowie, Platerowie, Brochoccy, Downarowiczowie, Łubieńscy, Mackiewiczowie, Fiedorowiczowie, Meysztowiczowie, Pacowie, Tyszkiewiczowie, Wańkowiczowie, Rusieccy. Wśród kilkuset ochotników znaleźli się książę Konstanty Drucki-Lubecki, baron Gustaw Hartingh i książę Eustachy Sapieha, co spowodowało nadanie jednostce żartobliwego miana „pułku paniczy”.

plut. Stefan Szyłkiewicz z 13. Pułku Ułanów Wileńskich, Masiewnia 1919 r. (IPN Bi 655/3)

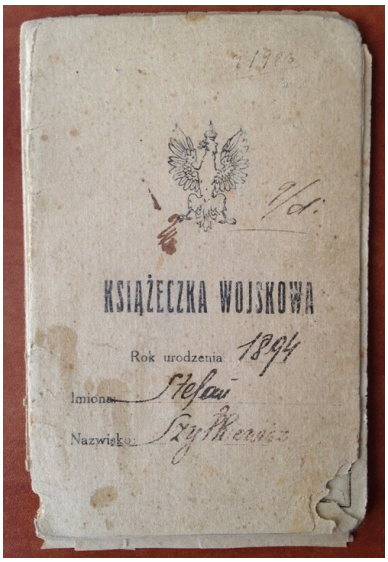

Karty z książeczki wojskowej wachm. Stefana Szyłkiewicza z 13. Pułku Ułanów Wileńskich (IPN Bi 655/2 t.1)

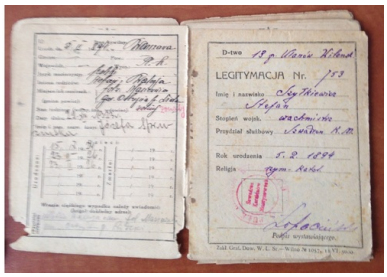

Karty z książeczki wojskowej wachm. Stefana Szyłkiewicza z 13. Pułku Ułanów Wileńskich (IPN Bi 655/2 t.1)

W gronie tym odnajdziemy także i młodego Witolda Pileckiego. Po reorganizacjach i kampanii 1919 r. uzupełniony pułk liczył około 900 szabel. Wtedy to (styczeń 1920 r.) dowództwo nad nim objął pułkownik Eugeniusz Ślaski, który po pół roku został z kolei zastąpiony przez podpułkownika Mścisława Butkiewicza. Ten ostatni od drugiej, lipcowej ofensywy „czerwonych” prowadził „trzynastaków” aż do zawieszenia broni z Rosją

Sowiecką i zakończenia działań zbrojnych przeciwko Litwie Kowieńskiej podjętych w obronie polskich ziem kresowych.

„A trzynasty, choć różowy,
Jednak w boju jest morowy”

Już w listopadzie 1918 r. pewne było, że kwestią czasu jest, kiedy Niemcy opuszczą okupowane na wschodzie tereny. Szykowano się na to i na Wileńszczyźnie, do objęcia której pretendowali obok Polaków także Litwini i bolszewicy. Kiedy pod koniec grudnia dotarły informacje o zbliżających się do Wilna oddziałach Armii Czerwonej pułk wyszedł z miasta, aby powstrzymać sowietów nadciągających od strony Nowej Wilejki. Choć uległ przeważającej sile wroga zapisał się wówczas chlubnie na kartach historii wojny polsko-sowieckiej. Po tym wydarzeniu nie dając się rozbroić Niemcom w Białej Wace w styczniu 1919 r. wraz z odziałem piechoty liczącym 150 ludzi podjął działania partyzanckie, by w niedługim czasie zasłynąć jako „Oddział majora Dąbrowskiego”. W podjętym na południe marszu formacja staczając liczne potyczki, biorąc jeńców i zdobywając broń doszła do Brześcia walcząc z sukcesem o to miasto z Niemcami. Pułk, już jako Dywizjon Jazdy Wileńskiej, wziął udział w działaniach zbrojnych, początkowo, Dywizji Podlaskiej, a następnie Litewsko-Białoruskiej wykonując w tym czasie udany zagon na Baranowicze. Kolejny zagon na tyły oddziałów sowieckich pod Mołodeczno wykonał po czerwcowej reorganizacji, w lipcu 1919 r. W dalszych walkach osiągnął rzekę Berezynę i działał w tym rejonie do końca roku. Kiedy w maju 1920 r. ruszyła ofensywa bolszewicka pułk wziął udział w kontrofensywie na Berezynę i Autę i do kolejnej, lipcowej ofensywy sowieckiej zajmował odcinek frontu w okolicach Dzisny. Cofając się przed wrogiem stoczył ciężką bitwę pod Janowem (25 lipca) a od sierpnia, po zwycięskiej bitwie warszawskiej, podążał za ustępującym nieprzyjacielem aż do Mińska kończąc swój szlak bojowy w listopadzie 1920 r. udziałem w walkach o Litwę Środkową.

„Zawsze dzielny i bojowy,
To trzynasty pułk różowy”

Swoistą wizytówką pułku, obok charakterystycznej barwy różowomalinowych otoków „imperiale rose” przejętej po carskim 2 Pskowskim Pułku Lejbdragonów Marii Fiodorowny, stała się sława bojowa, szalona odwaga oraz bezgraniczne umiłowanie Ojczyzny i polskości Kresów. Dowody bohaterstwa okazane na polach bitew oraz kilkanaście śmiałych zagonów wykonanych na głębokie zaplecze nieprzyjaciela spowodowały, że ułani wileńscy stali się obiektem ogromnej popularności i powszechnego uwielbienia na Wileńszczyźnie.

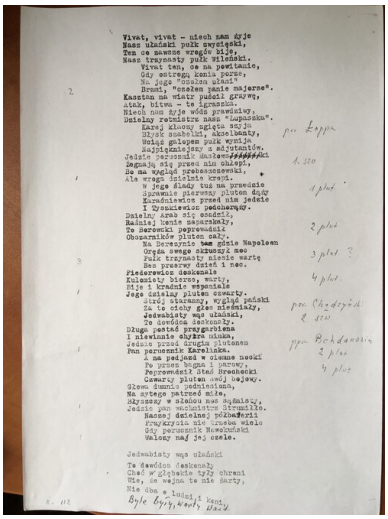

Vivat, vivat – niech nam żyje
Nasz ułański pułk zwycięski,
Ten co zawsze wrogów bije,
Nasz trzynasty pułk wileński.
Vivat ten, co na powitanie,
Gdy zatrzęs kamla parsę,
Na jego "rozkaz ułani"
Brnął, "wsadzam panie majorze".
Kasztan na wiatr puścił grzywę,
atak, bitwa – to igraszka.
Niech nam żyje wódz prawdziwy,
Dzielny rotmistrz nasz "Zagłoba".
Lat. 320
Lecz chcemy opisać zajęcia
Błysk szabelki, akselbanty,
Wokół gołębi pułk wyjęć,
Najpiękniejszy z adjutantów.
Jedzie poważnie dostojnie
Lecz się ożywia przed nim chłopi,
Bo ma wyjazd prezesowski.
Ale wroga śmiałe kroki.
W jego ślady tuż za prezesie
Spawnie pierwszy pluton dzwy
Kwadrans wiedzie przed nim jedzie
I tyszkiewicz pochmurny.
Dzielny Arab się zeszedł,
Radziej konie zaparskały,
Te derewki poprzewodzi
Obszarników pluton cały.
Na Berezynie nam zgnie Napoleon
Orzeł swoje skrzydły moc
Pułk trzynasty niesie wartę
Bez przerwy dzień i noc.
Fiederowicz zawiązała
Kulawizny biorą, warty,
Bije i krzadzie wspomiała
Jego dzielny pluton czwarty.
Stróż, biarany, wyjął pański
Za te cięży glan miedziany,
Jedwabisty mąż ułański,
Te dziedzice żołnierzy.
Długo jestaś przygarbiona
I niewinnie chyżka ułana,
Jednio przed drugim plutonem
Pan parumnik Karolinka.
A na podjeżd w oknie nocki
Te przez biegun i jarowy,
Poprowadzi Stad Hrechocki
Czarny pluton ordi wojewy.
Głowa dumna podniesiona,
Na ustępie patrzeć może,
Błyszczy w siodłu nad ogniskiem,
Jednie pan wodzistrz Strumiłło.
Naszej dzielnej pożałeczki
Frygerzyła nie trudno wiele
Gdy perusznik Newzurski
Walczy nad jej czele.

Jedwabisty mąs ułański
Te dawidon dostanoły
Chcć w głębokie tyły chroni
Ktć, co wojen te nie darty,
Nie dba o lurigi
Byle byty, wodzi, kasy

Wiersz „Vivat, vivat” wachmistrza Waleriana Meysztowicza, „o niektórych dowódcach wyższych i niższych 13. Pułku” znany też jako „Ballada o 13-tym Pułku Ułanów Wileńskich” (IPN Bi 655/1)

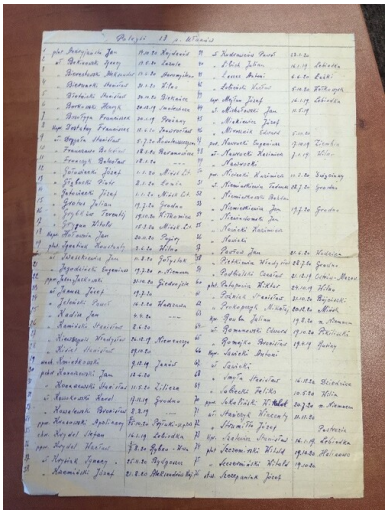

Lista poległych 13. Pułku Ułanów Wileńskich [b.d.] (IPN Bi 655/2 t. 2)

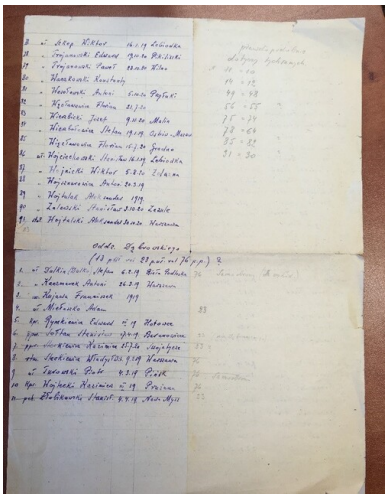

Lista poległych 13. Pułku Ułanów Wileńskich [b.d.] (IPN Bi 655/2 t. 2)

COFNIJ SIĘ